

Nader onderzoek naar vleermuizen en steenmarter

Aerveenseweg 54-56 Aerveen

Eelerwoude
kleurt het landelijk gebied

Nader onderzoek naar vleermuizen en steenmarter

Anerveenseweg 54-56 Anerveen

Definitief

Opdrachtgever

Fam. Wilde
Anerveenseweg 58
7788 AH Anerveen

Opdrachtnemer

Eelerwoude
Brink 4A
7981 BZ Diever
T 0521-324400
F 0521-324401
E info@eelerwoude.nl
I www.eelerwoude.nl

Projectgegevens:

Projectnummer: P6169.1
Datum: 11-11-2013
Projectleider: S. Boekhout
Opgesteld: S. Boekhout
Gecontroleerd: D. Welink

Onderzoek van Eelerwoude voldoet aan de eisen die het Ministerie van Economische Zaken stelt. Eelerwoude is lid van het Netwerk Groene Bureaus. Het Netwerk werkt aan de kwaliteit van advisering gericht op natuur, landschap, water, milieu en ruimte. Het Netwerk heeft een gedragscode die opdrachtgevers en andere belanghebbende een basis biedt om de leden aan te spreken op de kwaliteit van hun werk.

Dit onderzoek is op zorgvuldige wijze uitgevoerd, conform de geldende wet- en regelgeving ten aanzien van flora en fauna. Desondanks zal nooit een 100% volledig beeld van de aanwezige flora en fauna gegeven kunnen worden. Natuur is dynamisch, situaties kunnen veranderen.

De opmaak van dit rapport gaat uit van dubbelzijdig afdrucken

INHOUD

1	INLEIDING	5
1.1	Aanleiding	5
1.2	Leeswijzer	5
2	HUIDIGE SITUATIE EN ONTWIKKELING	7
2.1	Huidige situatie	7
2.2	Voorgestane ontwikkeling	7
3	NATUURWETGEVING	9
3.1	Flora- en faunawet beschermt dieren en planten	9
4	METHODE	12
4.1	Vleermuizen	12
4.2	Steenmarter	13
5	BESCHERMDE SOORTEN EN EFFECTEN	14
5.1	Vleermuizen	14
5.2	Steenmarter	17
5.3	Verlichting	19
6	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	20
6.1	Vleermuizen	20
6.2	Steenmarter	20
6.3	Conclusie	20
6.4	Zorgplicht	21
6.5	Geldigheid onderzoek	21
	LITERATUURLIJST	22

Figuur 1. Ligging van het plangebied.

Figuur 2. Begrenzing plangebied.

1

INLEIDING

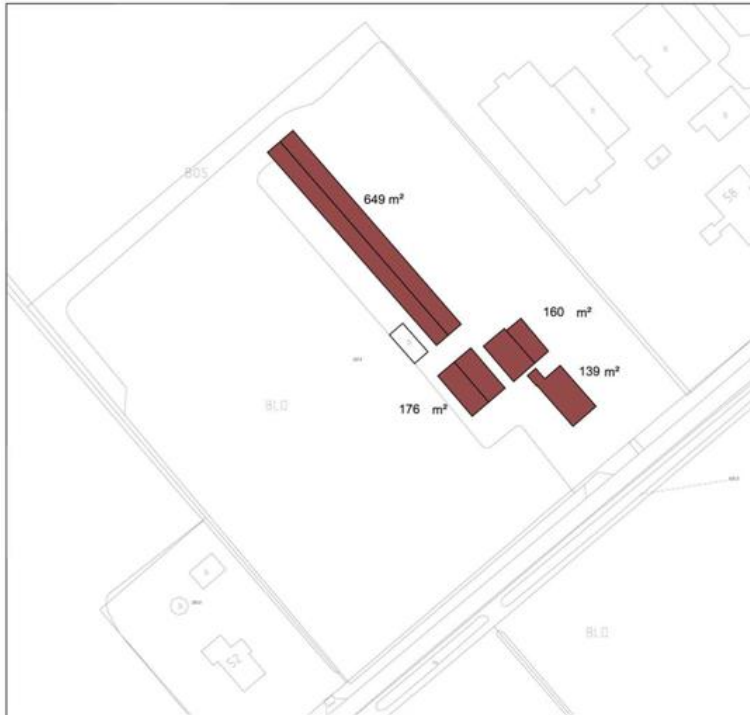
1.1 Aanleiding

In verband met de sloop van schuren en een woning en realisatie van nieuwbouw aan de Anergieeweg 54-56 te Anergie is in december 2012 een quickscan flora en fauna uitgevoerd. Hieruit is naar voren gekomen dat nader onderzoek noodzakelijk is naar steenmarter en vleermuizen. In het plangebied is een geschikt leefgebied voor deze soorten aanwezig.

Nader onderzoek dient uit te wijzen of vleermuizen en steenmarter daadwerkelijk van het plangebied gebruik maken als (onderdeel van hun) leefgebied. In het voorjaar, de zomer en het najaar van 2013 heeft dit nader onderzoek plaatsgevonden. In dit rapport worden de resultaten van dit nadere onderzoek gepresenteerd en getoetst aan de Flora- en faunawet. Dit rapport dient tezamen met het verkennende onderzoek (quickscan flora en fauna Anergieeweg 54-56 Anergie) gelezen te worden. Samen vormen de rapporten de toetsing aan de Flora- en faunawet.

1.2 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 gaat in op de huidige situatie en de voorgestane ontwikkeling. Op basis van deze informatie is voorliggende toets uitgevoerd. Hoofdstuk 3 geeft een beknopte beschrijving van de Flora- en faunawet. De gehanteerde methodiek is beschreven in hoofdstuk 4. In hoofdstuk 5 wordt per soortgroep aangegeven welke beschermde soorten aanwezig zijn, wat de effecten van de ontwikkeling op deze soorten zijn en of een ontheffing Flora- en faunawet noodzakelijk is. Hoofdstuk 6 geeft de conclusies en aanbevelingen van dit onderzoek. De snelle lezer kan volstaan met het lezen van hoofdstuk 2 en de conclusie in hoofdstuk 6.

Oppervlakte huidige bebouwing

	649 m ²
	176 m ²
	160 m ²
	139 m ²
totaal	1124 m²

Figuur 3. Te slopen bebouwing.

Figuur 4. Toekomstige situatie, waarbij de groene omlijning de te kappen bomenrij weergeeft.

2

HUIDIGE SITUATIE EN ONTWIKKELING

2.1 Huidige situatie

Het plangebied is in het dorp Anerveen gelegen aan de Anerveenseweg 54-56. Het gebied ligt tussen de plaatsen Slagharen, Coevorden en Hardenberg in, is gelegen in een lintstructuur en wordt omgeven door weilanden. Op het erf is een voormalig agrarisch bedrijf gevestigd. Het erf omvat een kippenschuur (649 m²), een knikschuur (160 m²), een kapschuur (176 m²) en een twee-onder-een-kapwoning (139 m²). Het erf is niet meer in (agrarisch) gebruik en de woningen zijn onbewoond. Figuur 1 en 2 geeft de locatie en de gebiedsbe grenzing weer.

Rondom het erf is grasland aanwezig en een agrarisch (maïs)perceel. Het plangebied wordt door bomensingels en hagen omgeven. Het merendeel van de bomen is eik. Rondom het erf en door het plangebied is een watergang aanwezig. Ten tijde van het veldbezoek waren de sloten weinig tot niet watervoerend. Foto's 1 t/m 9 geven een gebiedsimpresie weer.

2.2 Voorgestane ontwikkeling

De aanwezige gebouwen worden gesloopt en een deel van de bomensingels gekapt. In figuur 3 wordt de te slopen bebouwing weergegeven. Figuur 4 geeft de toekomstige situatie weer, inclusief de te rooien beplanting met de groene omlijning. De oude zomereik naast de oprit blijft behouden.

In de toekomstige situatie worden er twee losse woningen en twee losse bijgebouwen gerealiseerd, te handhaven singels versterkt, een omheining van beukenhagen gerealiseerd, een fruitgaard aangelegd en waterlopen versterkt door verbreding.

Foto's 1 t/m 9. Gebiedsimpresie.

3

NATUURWETGEVING

De natuurwet- en regelgeving kent twee sporen, namelijk een gebiedsgericht (Natuurbeschermingswet 1998) en een soortgericht spoor (Flora- en faunawet). Met de Flora- en faunawet en de Natuurbeschermingswet 1998 zijn de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn in de nationale wetgeving geïmplementeerd. De kern van het natuurbeleid wordt gevormd door de Ecologische hoofdstructuur, dat een samenhangend netwerk vormt van natuurgebieden. In dit hoofdstuk wordt kort ingegaan op de relevante wetgeving en het natuurbeleid voor het plangebied.

3.1 Flora- en faunawet beschermt dieren en planten

De Flora- en faunawet is erop gericht om de Nederlandse biodiversiteit te beschermen. en de dieren en planten binnen de Nederlandse wetgeving de plek te geven die hun volgens de Europese afspraken toekomt. De Flora- en faunawet is overal en altijd van toepassing bij ontwikkelingen. In hoofdstuk 5 wordt verder ingegaan op de aanwezigheid van beschermde soorten. Voor meer informatie inzake de Flora- en faunawet zie de website van het ministerie van Economische Zaken: www.drloket.nl.

3.1.1 Bescherming planten en dieren

De Flora- en faunawet gaat over de bescherming van ongeveer 500 planten- en diersoorten, van de 36.000 soorten die in Nederland voorkomen. Het uitgangspunt van de wet is dat geen schade mag worden gedaan, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan (het 'nee, tenzij-principe').

De wet beschermt:

- Enkele vaatplanten
- Bijna alle zoogdieren
- Alle vogels
- Alle reptielen
- Alle amfibieën
- Enkele vissen
- Enkele ongewervelde (insecten en weekdieren)

Deze soorten zijn verdeeld in vijf beschermingsniveau's:

- licht beschermde soorten (tabel 1 van de Flora- en faunawet)
- middelmatig beschermde soorten (tabel 2 van de Flora- en faunawet),
- zwaar beschermde soorten (tabel 3 van de Flora- en faunawet)
- vogels
- vogels waarvan de nesten het hele jaar zijn beschermd

	Bestendig beheer	Ruimtelijke ontwikkeling
niet beschermde soorten	Zorgplicht	Zorgplicht
Soorten van tabel 1 lichtste beschermingsregime algemene soorten	Vrijstelling Wel zorgplicht	Vrijstelling Wel zorgplicht
Soorten van tabel 2 middelste beschermingsregime overige soorten	Gedragcode of Ontheffing	Gedragcode of Ontheffing
Vogels	Gedragcode of Ontheffing	Gedragcode of Ontheffing
Vogels met jaarrond beschermde nesten	Gedragcode of Ontheffing	Ontheffing
Soorten van tabel 3 zwaarste beschermingsregime bijlage 1 AMvB bijlage IV Habitatrichtlijn	Gedragcode of Ontheffing	Ontheffing

Figuur 5. Overzicht mogelijke instrumenten om de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet te overtreden bij activiteiten. De tabellen in dit overzicht verwijzen naar de verschillende tabellen in de Flora- en faunawet.

Verbodswet

De Flora- en faunawet is - in tegenstelling tot vele andere wetten - een verbodswet en geen gebodswet. Overtreding van de Flora- en faunawet is een economisch delict waarbij op basis van 'strafrecht' boetes worden gegeven en/of vervolging optreedt. Ook kan op basis van bestuursrecht bestuursdwang worden opgelegd. Personen worden individueel aansprakelijk gesteld en eventuele opdrachtgevers kunnen te maken krijgen met aansprakelijkheid en vervolgschade.

De verboden moeten ervoor zorgen dat in het wild levende planten en dieren zoveel mogelijk met rust worden gelaten. Handelingen die de wet verbiedt zijn:

- plukken, vangen en doden;
- verstoren;
- vernielen van leefgebied, nesten en holen;
- weghalen van eieren;
- bezit en handel.

Onder bepaalde voorwaarden mogen deze handelingen wel uitgevoerd worden. U heeft dan een ontheffing of vrijstelling nodig of u werkt conform een gedragscode. Figuur 5 geeft aan bij welke activiteiten welke instrumenten beschikbaar zijn.

3.1.2 Zorgplicht

De Flora- en faunawet gaat uit van de intrinsieke waarde van alle dieren en planten. De mens moet daar zorgvuldig mee omgaan. Daarom is de zorgplicht in artikel 2 van de wet opgenomen. De zorgplicht houdt in dat iedereen 'voldoende zorg' in acht moet nemen voor alle in het wild voorkomende dieren en planten en hun leefomgeving. Dat betekent dat iedereen naar redelijkheid nadelige effecten:

- moet voorkomen;
- moet beperken;
- ongedaan moet maken.

4

METHODE

De aanwezige natuurwaarden zijn in beeld gebracht op basis van een onderzoek naar vleermuizen en steenmarter. Dit hoofdstuk beschrijft de onderzoeksmethode.

4.1 Vleermuizen

Het onderzoek heeft zich gericht op het vaststellen van soortensamenstelling, aantallen, gebruiksfunctie van het gebied en het vaststellen van verblijfplaatsen (kraamverblijven, winterverblijfplaatsen, zomerverblijven etc.), vliegroutes en foerageergebieden. Het veldonderzoek heeft zich voornamelijk gericht op de aanwezigheid van verblijfplaatsen van vleermuizen in de te slopen bebouwing en de te kappen bomen.

Tijdens het vleermuisonderzoek is gebruik gemaakt van een batdetector Pettersson D100 in combinatie met een Pettersson D240X. Hiermee kunnen de ultrasone geluiden die vleermuizen tijdens het vliegen uitzenden voor het menselijk gehoor hoorbaar gemaakt worden. Met de Pettersson D240X kunnen vleermuiswaarnemingen worden getaped en geanalyseerd in speciaal hiervoor ontworpen software (Batsounds). Sommige soorten zijn moeilijk op geluid te determineren, doordat deze bijvoorbeeld veel overlapping hebben in geluid. Met behulp van Batsounds kunnen de meeste van deze lastig te determineren soorten dan op naam gebracht worden.

In totaal zijn vier veldbezoeken uitgevoerd, twee in de kraamperiode en twee in de baltsperiode. In tabel 1 zijn de betreffende data weergegeven. Het kraamonderzoek heeft zich gericht op de aanwezigheid van zomer- en kraamverblijfplaatsen van vleermuizen. Deze bezoeken hebben plaatsgevonden tijdens het uitvlieg- of invliegtijdstip van vleermuizen, respectievelijk rond zonsondergang en zonsopkomst. Het baltonderzoek heeft zich gericht op het vaststellen van zwerm- en paarverblijfplaatsen van vleermuizen. Deze bezoeken hebben plaatsgevonden tijdens de baltsactiviteit van vleermuizen, na zonsondergang tot middernacht. Tijdens dit tijdstip is de meeste baltsactiviteit bij vleermuizen waar te nemen. De veldbezoeken hebben plaatsgevonden tijdens voor vleermuizen gunstige weersomstandigheden.

Bij de uitvoering van het vleermuisonderzoek is gewerkt conform het 'Protocol voor vleermuisinventarisaties' dat op 27 maart 2013 door het Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus, de Zoogdiervereniging en de Gegevensautoriteit Natuur is geactualiseerd voor het uitvoeren van vleermuisonderzoek.

4.2 Steenmarter

Het onderzoek naar steenmarter heeft plaatsgevonden voorafgaand, tijdens en na afloop van het vleermuisonderzoek. In het plangebied zijn tijdens de quickscan diverse sporen aangetroffen van vermoedelijk steenmarter. Dit betroffen keutels en afgebeten veren van prooien. In het plangebied zijn diverse mogelijkheden voor een verblijfplaats aanwezig onder de woning (gat onder woning 54) en in de kippenstal (spouw met prooiresten). Tijdens het onderzoek is een trapcam opgehangen in de omgeving van deze locaties. Trapcam's zijn camera's die automatisch worden geactiveerd door middel van een bewegingssensor, zie foto 10. Door het gebruik van infrarooddetectie kunnen deze ook 's nachts foto- en video-opnames maken, een vereiste voor een nacht- en schemeractieve soort als de steenmarter. In tabel 1 is een overzicht weergegeven van de waarneemperiode.

Foto 10. Fotocameraval. Dit type maakt zowel foto's als videobeelden.

Datum	Type onderzoek	Starttijd	Onderzoeker	Weersomstandigheden
04-06-2013 tot 07-06-2013	Trapcam	-	-	-
07-06-2013	Kraamonderzoek	22.00	Manon Warringa	Droog, onbewolkt, ± 15 °C, windkracht 2/4
10-07-2013	Kraamonderzoek	04.00	Manon Warringa	Droog, lichte bewolking, ± 12 °C, windkracht 2/3
10-07-2013 tot 18-07-2013	Trapcam	-	-	-
21-08-2013	Baltsonderzoek	22.30	Sharon Boekhout	Droog, lichte bewolking, ± 14 °C, windkracht 1
20-09-2013	Baltsonderzoek	20.30	Sharon Boekhout	Droog, zware bewolking, ± 15 °C, windkracht 2/3

Tabel 1. Periode en type onderzoek.

5

BESCHERMDE SOORTEN EN EFFECTEN

Dit hoofdstuk beschrijft de tijdens het veldonderzoek waargenomen soorten, al dan niet aangevuld met gegevens uit literatuur en andere informatiebronnen. Gegevens met betrekking tot andere beschermde soorten worden aangehaald in het rapport 'Quickscan Flora en fauna, Anerveenseweg 54-56 Aneerveen'. Samen vormen de rapporten de toetsing aan de Flora- en faunawet.

5.1 Vleermuizen

Alle vleermuissoorten zijn in Nederland beschermd onder de Flora- en faunawet en vallen onder tabel 3, het strengste beschermingsregime. Het verjagen, vangen en doden van individuen van beschermde soorten, evenals het verstoren of vernielen van vaste verblijfplaatsen (inclusief de functionele leefomgeving) is verboden vanuit de Flora- en faunawet. De functionaliteit van verblijfplaatsen van vleermuizen dienen te allen tijde gegarandeerd te blijven.

Er zijn meerdere vleermuissoorten in het plangebied en de directe omgeving aangetroffen. De aangetroffen soorten worden hieronder besproken. In bijlage 2 zijn de soortenkaarten opgenomen.

5.1.1 Voorkomen en functie

Gewone dwergvleermuis

De gewone dwergvleermuis is in Nederland de meest algemene vleermuissoort. De soort wordt veelvuldig waargenomen in stedelijk gebied. (Kraam)kolonies zijn in Nederland vooral in gebouwen aangetroffen. Voorbeelden van verblijfplaatsen in gebouwen zijn ruimtes in spouwmuren en achter boeiboorden en gevelbetimmering. Gebouwen worden ook als winterverblijf gebruikt, waarbij (mogelijk) vergelijkbare plaatsen als in de zomer benut worden, mits deze vorstvrij zijn. Ze jagen hoofdzakelijk binnen en straal van 2-5 km van de verblijfplaats. Vliegroutes volgen zoveel mogelijk lijnvormige structuren en ze jagen in gesloten tot half open landschap.

Van de gewone dwergvleermuis zijn diverse individuen waargenomen tijdens alle bezoeken. De soort foerageert in kleine aantallen op en rond het plangebied, met name rondom de groenelementen. Het gaat hierbij om enkele dieren (vijf exemplaren). Het merendeel van de gewone dwergvleermuizen gebruiken de beplanting langs de Anerveenseweg als vliegroute. Kraam- of zomerverblijfplaatsen en zwermende dieren zijn niet vastgesteld. Tijdens de baltsronden is tussen de foeragerende dieren een

baltsend mannetje waargenomen. Actief baltsende vleermuizen zijn niet aangetroffen in het plangebied. Uit- of invliegende dieren in de balts- en paarperiode zijn niet vastgesteld en er zijn geen aanwijzingen verkregen dat winterverblijfplaatsen aanwezig zijn in de te slopen bebouwing. Ook zijn geen belangrijke foerageergebieden waargenomen die een essentieel onderdeel uitmaken van het leefgebied. In de omgeving zijn diverse groenelementen aanwezig die als foerageergebied kunnen dienen.

Ruige dwergvleermuis

Ruige dwergvleermuis kent een sterke seizoenstrek en legt daarbij grote afstanden af. Vanaf augustus/september trekken vooral de dieren uit Midden- en Oost-Europa in Zuid-Westelijke richting om onder andere in Nederland te overwinteren. De soort wordt dan ook vaak in Nederland in het najaar gezien, in Nederland zijn slechts enkele kraamverblijfplaats vastgesteld. Uit het buitenland zijn verblijfplaatsen vooral aangetroffen in spleten en gaten in bomen, in nest- en vleermuiskasten, in gebouwen achter betimmeringen, achter daklijsten, onder dakbedekking en op zolders. Ze gebruiken meerdere verblijfplaatsen en verhuizen relatief vaak. Als winterverblijf zijn gebouwen (spouwmuur, dakpannen, betimmering), houtstapels, maar ook boomholtes en nest- en vleermuiskasten bekend. Ze jagen tot op 5 á 10 km afstand van de verblijfplaats. Vliegroues volgen zoveel mogelijk lijnvormige structuren. Ruige dwergvleermuizen jagen in vooral half open bosrijk landschap.

Tijdens het onderzoek is slechts eenmaal een jagende ruige dwergvleermuis aangetroffen, dit betrof op 22-09-2013. Dit individu maakte van de groenstructuren langs de weg gebruik om te jagen. Er zijn geen aanwijzingen verkregen dat dit individu een binding heeft met de te slopen bebouwing of te kappen bomen. Verblijfplaatsen zijn dan ook niet waargenomen. Ook belangrijke vliegroues en foerageergebieden zijn niet aangetroffen.

Laatvlieger

De laatvlieger komt in Nederland vrij algemeen voor (al laat de soort wel een dalende trend zien) en jaagt boven open tot halfopen landschap, vooral in de beschutting van opgaande groenelementen zoals bosranden, houtwallen en lanen. Kraamkolonies komen in Nederland voor zover bekend alleen in gebouwen voor. Deze bevinden zich onder andere in de spouwmuur, ongebruikte dakruimten, achter en onder (dak)betimmering en onder daklijsten en dakpannen. Soms worden ze ook op zolders aangetroffen. De jachtgebieden liggen in een straal van 1 tot 5 km (zelden meer) rondom de kolonie. Vliegroues volgen waar mogelijk lijnvormige structuren, maar laatvliegers vliegen bij gunstige weersomstandigheden ook wel grote afstanden door open gebied. De laatvlieger jaagt boven open tot halfopen landschap, vooral in de beschutting van opgaande elementen zoals bosranden, heggen en lanen.

Laatvliegers zijn met name tijdens het eerste bezoek op 07-06-2013 aangetroffen in het plangebied. Deze individuen maakte gebruik van het plangebied door langs de diverse groenstructuren langs de randen van het gebied te foerageren. Daarbij is een vliegroue aangetroffen langs de Anergieeweg. Tijdens de overige bezoeken ging het om slechts enkele individuen, 1 tot 2 exemplaren. Er zijn geen verblijfplaatsen of aanwijzingen verkregen dat betreffende individuen gebruik maken van de te slopen bebouwing. Ook

zijn geen belangrijke foerageergebieden waargenomen die een essentieel onderdeel uitmaakt van het leefgebied. In de omgeving zijn diverse groenelementen aanwezig die als foerageergebied kunnen dienen.

Rosse vleermuis

Rosse vleermuis is in West-Europa een uitgesproken boombewonende soort. Onder andere solitaire mannetjes, groepen vrouwtjes met jongen en dieren in winterslaap gebruiken boomholten als onderkomen. De vlucht van rosse vleermuis doet enigszins denken aan die van gierzwaluw: hoog en snel. De afstand tussen dagrustplaats en jachtgebied wordt in de regel in een snelle rechte vlucht afgelegd, op een hoogte van honderd meter of meer. Jachtplaatsen liggen meestal in open terrein, waar met snelle duiken op insecten gejaagd wordt. De rosse vleermuis jaagt vooral boven water en moerassige gebieden en ook wel rondom straatverlichting.

Rosse vleermuizen zijn tijdens drie bezoeken, bijhalve op 22-08-2013, hoog passerend aangetroffen. Dit ging bij alle bezoeken om een enkele individu. Er zijn geen verblijfplaatsen of aanwijzingen verkregen dat betreffende individuen gebruik maken van de te kappen bomen. Ook zijn geen belangrijke foerageergebieden of vliegroutes waargenomen.

5.1.2 Effecten en ontheffing

Tijdens het onderzoek zijn van de waargenomen soorten geen verblijfplaatsen aangetroffen in de te slopen bebouwing of de te kappen bomen. Er zijn ook geen aanwijzingen verkregen die hierop duiden. Van gewone dwergvleermuis en laatvlieger is een vliegroute aangetroffen langs de Anerveenseweg. Van de overige soorten niet. Er zijn geen belangrijke foerageergebieden aangetroffen. Met de ontwikkeling blijven vliegroutes en foerageergebieden behouden en worden landschapselementen versterkt, waardoor op termijn meer potentie voor vleermuizen wordt geboden. De sloop van de bebouwing en de kap van de bomen hebben dan ook geen negatieve effecten op aanwezige vleermuizen. In de nieuwe situatie dient echter wel rekening gehouden te worden met de toekomstige verlichting. Toelichting hierover is te vinden in paragraaf 5.3. Daarnaast wordt aanbevolen vleermuisvriendelijk te bouwen (§ 5.1.3).

Conclusie: Nader onderzoek of het aanvragen van een ontheffing is voor vleermuizen niet noodzakelijk. Wel dient rekening gehouden te worden met de toekomstige verlichting (§ 5.3) en wordt aanbevolen vleermuisvriendelijk te bouwen (§ 5.1.3).

5.1.3 Aanbeveling vleermuizen

In de nieuwe bebouwing wordt aanbevolen vleermuisvriendelijk te bouwen. Door sloop, renovatie en na-isolatie verdwijnen tegenwoordig veel (potentiële) verblijfplaatsen. In nieuwe gebouwen ontbreken deze vaak, doordat kieren worden afgesloten en afgewerkt. Op eenvoudige wijze kunnen we door het vleermuisvriendelijk bouwen verblijfplaatsen aanbieden. Hierdoor creëren we een netwerk aan verblijfplaatsen en geven we de aanwezige vleermuispopulatie een stimulans waardoor ze beter in onze maatschappij kunnen overleven. Bij een toekomstige ontwikkeling is het aantoonbaar dat een maximale invulling is gegeven aan de zorgplicht. Eventuele effecten op lokale populaties van vleermuizen worden hierdoor preventief voorkomen door het tijdig aanbieden van

alternatieven. Een eventuele ontheffing, aanvullende maatregelen, kosten en planvertraging kunnen daarmee voorkomen worden.

Er zijn drie vormen van vleermuisvriendelijke bouwen in toenemende mate van duurzaamheid; het extern plaatsen van vleermuisvoorzieningen, het inbouwen van vleermuisvoorzieningen en het inclusief bouwen. Het inclusief bouwen heeft voor vleermuizen de meeste waarde, omdat hier verschillende microklimaten worden aangeboden waardoor vleermuizen gedurende het gehele jaar het gebouw als verblijfplaats kunnen gebruiken. Naar behoefte kunnen de aanwezige vleermuizen intern verplaatsen, en daarnaast is door de grote ruimte plaats voor meerdere individuen. Door een groter oppervlakte als verblijfplaats voor vleermuizen aan te bieden ontstaan er een verschillende microklimaten, een vereiste voor een optimale verblijfplaats. Sinds 1 april 2012 is het nieuwe bouwbesluit van kracht geworden. Eén van de eisen om openingen in gebouwen groter dan een centimeter verplicht dicht te maken is komen te vervallen. Nu is een grotere opening toegestaan voor een nest of een verblijfplaats voor diersoorten. Hierdoor kunnen voorzieningen zonder extra moeite worden toegepast. Het succes van een verblijfplaats voor vleermuizen is afhankelijk van een aantal factoren waaronder het microklimaat en de ligging. In de folder vleermuisvriendelijk bouwen (zie ook de literatuurlijst) is over dit onderwerp meer informatie te vinden. Het succesvol toepassen van zowel tijdelijke als definitieve verblijfplaatsen vraagt om een nauwe samenwerking met een ter zake kundige op het gebied van vleermuizen.

5.2 Steenmarter

Steenmarter is beschermd in de Flora- en faunawet en staat als tabel 2-soort vermeld, een middelmatige beschermingsregime. Het verjagen, vangen of doden van steenmarters is alleen toegestaan indien ontheffing is verleend of gewerkt wordt volgens een goedgekeurde gedragscode. Ook is het verboden vaste rust- of verblijfplaatsen te verstoren.

5.2.1 Voorkomen en functie

De steenmarter is een soort met een groot aanpassingsvermogen. Hij komt voor in zowel structuurrijke landschappen met heggen, houtwallen en bosranden, maar ook in de bebouwde kom waar de gebouwen hem de rol van bergen vervullen. De soort beschikt over een zeer groot leefgebied (ca. 75 ha). Binnen hun vaste activiteitsgebied hebben steenmarters altijd meerdere dagrustplaatsen tot hun beschikking. Het aantal kan globaal tussen vijf en twintig variëren. Slechts een gering aantal hiervan (3-5) wordt regelmatig gebruikt. Steenmarters zijn territoriale dieren. Ze claimen een leefgebied en verdedigen dit tegen soortgenoten en dan alleen tegen soortgenoten van hetzelfde geslacht. Steenmarters hebben een sterke neiging om onderlinge confrontaties te vermijden. Ze geven hun aanwezigheid aan met geurmerken. Deze bestaan uit uitwerpselen, urine en loopsporen. In de eeltkussentjes onder de achterpoten zitten kliertjes die een geurstof produceren die bij elke stap worden afgezet.

Steenmarter komt in de regio veelvuldig voor. Uit de quickscan is gebleken dat in het plangebied diverse sporen aanwezig zijn van steenmarter. Dit betroffen keutels en afgebeten veren van prooien. In het plangebied zijn diverse mogelijkheden voor een

verblijfplaats aanwezig waaronder de woningen (gat onder woning 54) en de kippenstal (spouw met prooiresten). Tijdens het onderzoek zijn met de trapcam geen steenmarters vastgelegd op deze locaties. Ten tijde van het vleermuisonderzoek zijn ook geen steenmarters waargenomen.

5.2.2 Effecten en ontheffing

Tijdens het nader onderzoek zijn geen steenmarters in het plangebied waargenomen. De te slopen gebouwen waren ten tijde van het onderzoek in 2013 niet in gebruik door steenmarters. Bij de sloop van de gebouwen zijn dan ook negatieve effecten te verwachten. Verblijfplaatsen van steenmarters zijn alleen beschermd indien deze in gebruik zijn. Een ontheffing is dan ook niet noodzakelijk. Verwachting is wel dat het plangebied onderdeel uitmaakt van het leefgebied van steenmarter. Dit blijft ook na de ontwikkeling nog steeds voorhanden. Wel dient in de toekomstige situatie rekening gehouden te worden met de toekomstige verlichting. Toelichting hierover is te vinden in paragraaf 5.3. Daarnaast wordt aanbevolen een marter-takkenhoop te realiseren (§ 5.2.3).

Conclusie: Nader onderzoek of het aanvragen van een ontheffing is voor steenmarter niet noodzakelijk. Wel dient rekening gehouden te worden met de toekomstige verlichting (§ 5.3) en wordt aanbevolen een marter-takkenhoop aan te leggen (§ 5.2.3).

5.2.3 Aanbeveling steenmarter

Mogelijk dat steenmarter in de toekomst wel weer gebruik wilt maken van de gebouwen als verblijfplaats. Aanbevolen wordt dan ook om in de toekomstige situatie een marter-takkenhoop aan te leggen. Dit kan op eenvoudige wijze aangelegd worden in het noorden van het plangebied tussen de struiken in de aanwezige groenstructuren.

Marter-takkenhoop

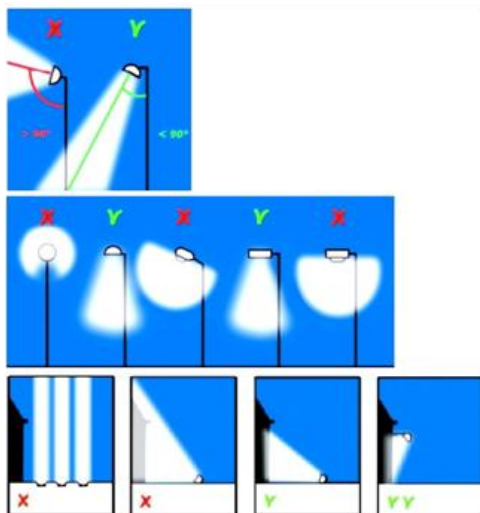
De marter-takkenhoop dient droog en vrij van tocht te zijn. Het moet met natuurlijk materiaal, zoals blad, stro en dergelijke, gevuld worden. De takenhoop wordt aangelegd met 9 stoeptegels als vloer, muren van bakstenen (2-3 stenen hoog) en 9 stoeptegels als plafond. Daarbovenop komt een laag van minimaal 0,5-1 m takken of snoeiafval (hoe meer hoe beter). Drie of minimaal twee in/uitgangen kunnen in de muren worden uitgespaard. Voor meer informatie wordt verwezen naar de brochure Steenmarter in en om het huis (in literatuurlijst opgenomen).

Figuur 6. Voorbeeld van een marter-takkenhoop. (Bron: folder Steenmarter in en

5.3 Verlichting

Een aantal nachttactieve dieren, zoals vleermuizen, uilen en marters, zijn gevoelig voor verlichting. Er zijn soorten die kunstlicht zoveel mogelijk vermijden en er zijn soorten die rond lantaarnpalen jagen. Op dit moment is binnen en rondom het plangebied weinig tot geen verlichting aanwezig. De verlichting beperkt zich tot de straatlantaarn en in de nieuwe situatie zal de verlichting enigszins toenemen. Verwacht wordt dat met de toename van verlichting rondom de te ontwikkelen locatie(s) geen negatief effect zal optreden op de aanwezige soorten. De aangetroffen soorten gelden namelijk niet als bijzonder gevoelig voor verstoring door verlichting. Er dient wel te allen tijde rekening gehouden te worden met verlichting, door verlichting tot een minimum te beperken en directe belichting van de omgeving en onverlichte gebiedsdelen te voorkomen. Dit kan o.a. door gerichte verlichting met leds aan te brengen (figuur 7). Gekozen kan worden voor de toepassing van vleermuisvriendelijke verlichting. Uit recent onderzoek is gebleken dat amberkleurige verlichting vleermuisvriendelijk is. Op de site van de Zoogdierverseniging Nederland (www.zoogdierverseniging.nl) is hierover meer informatie te vinden. Indien alsnog niet verlichte landschapselementen (direct) verlicht worden, kunnen een ontheffing en/of aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn.

Figuur 7. Voorbeelden van verschillende type armaturen en plaatsingen om lichthinder te

6

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

6.1 Vleermuizen

Tijdens het onderzoek zijn vier vleermuizen aangetroffen: gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, laatvlieger en rosse vleermuis. Waargenomen soorten zijn foeragerend aangetroffen en langs de Aerveenseweg is een vliegroute van gewone dwergvleermuis en laatvlieger. Er zijn geen belangrijke foerageergebieden aangetroffen. Van de waargenomen soorten zijn geen verblijfplaatsen aangetroffen in de te slopen bebouwing of de te kappen bomen. Er zijn ook geen aanwijzingen verkregen die hierop duiden. Met de ontwikkeling blijven vliegroutes en foerageergebieden behouden en worden landschapselementen versterkt, waardoor op termijn meer potentie voor vleermuizen wordt geboden. De sloop van de bebouwing en de kap van de bomen hebben geen negatieve effecten op aanwezige vleermuizen. In de nieuwe situatie dient echter wel rekening gehouden te worden met de toekomstige verlichting (§ 5.3). Daarnaast wordt aanbevolen vleermuisvriendelijk te bouwen (§ 5.1.3).

6.2 Steenmarter

Tijdens het nader onderzoek zijn geen steenmarters in het plangebied waargenomen. De te slopen gebouwen waren ten tijde van het onderzoek in 2013 niet in gebruik door steenmarters. Bij de sloop van de gebouwen zijn dan ook geen negatieve effecten te verwachten. Verblijfplaatsen van steenmarters zijn alleen beschermd indien deze in gebruik zijn. Een ontheffing is dan ook niet noodzakelijk. Verwachting is wel dat het plangebied onderdeel uitmaakt van het leefgebied van steenmarter. Dit blijft ook na de ontwikkeling nog steeds voorhanden. Wel dient in de toekomstige situatie rekening gehouden te worden met de toekomstige verlichting (§ 5.3). Daarnaast wordt aanbevolen een marter-takkenhoop te realiseren (§ 5.2.3).

6.3 Conclusie

Met de voorgenomen ontwikkeling worden geen negatieve effecten verwacht. Nader onderzoek of het aanvragen van een ontheffing is voor vleermuizen en steenmarter niet noodzakelijk. Wel dient rekening gehouden te worden met de toekomstige verlichting (§ 5.3) en wordt aanbevolen vleermuisvriendelijk te bouwen (§ 5.1.3) en een marter-takkenhoop aan te leggen (§ 5.2.3).

6.4 Zorgplicht

In het kader van de zorgplicht zijn de volgende maatregelen noodzakelijk tijdens de uitvoering van de werkzaamheden:

- Tijdens de uitvoering dient men bijvoorbeeld alert te zijn op aanwezigheid van fauna en deze, indien noodzakelijk, te verplaatsen.
- Bij onvoorziene situaties dient daarnaast contact opgenomen te worden met een ter zake kundige.

6.5 Geldigheid onderzoek

Dit onderzoek is uitgevoerd conform de landelijk geldende richtlijnen. Het bevoegd gezag (ministerie van Economische Zaken in deze) hanteert de volgende definitie voor de geldigheid van onderzoeken naar strikt beschermde soorten (tabel 3 soorten en vogels):
“ Onderzoeksgegevens mogen maximaal 3 jaar oud zijn in gebieden waar weinig of geen ruimtelijke of kwalitatieve veranderingen zijn opgetreden in de afgelopen drie jaar. In gebieden waar dit niet voor geldt, moeten de gegevens recenter zijn.”

Voor onderzoeken waar alleen soorten van tabel 1 en/of 2 van de Flora- en faunawet aan de orde zijn, mag worden volstaan met een geldigheid van 5 jaar. Waarbij ook geldt dat er in die periode weinig of geen ruimtelijke of kwalitatieve veranderingen optreden.

Dit rapport gaat in op de effecten van de ontwikkeling zoals beschreven in hoofdstuk 2.2. Wijzigingen of aanpassingen in de ontwikkeling kunnen tot andere conclusies ten aanzien van de effecten op beschermde soorten leiden.

LITERATUURLIJST

- Douma, M., C.M.P. Zoon en A.D. Bode (2011). *De zoogdieren van Overijssel, leefwijze en verspreiding in de periode 1970 t/m 2010*. Uitgeverij Profiel, Bedum.
- Dienst Regelingen (2009). *Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijk ingrepen*. Den Haag
- Eelerwoude (2013). *Quickscan flora en fauna, Anerveenseweg 54-56 Anerveen*. Eelerwoude, Diever.
- Kaper, A. (Stichting Landschapsbeheer Gelderland) en G. Muskens (Alterra) (2006). *Brochure Steenmarter in en om het huis*. Stichting Landschapsbeheer Gelderland, Rozendaal.
- Koninklijke Vermande (1999-2009). *Planten en dieren, Flora- en faunawet, band 1, 2, 3, 4 en 5*. SDU Uitgeverij, Den Haag
- Landschapsbeheer Flevoland (2011). *Vleermuisvriendelijk bouwen. Een handreiking voor huiseigenaar, architect en beleidsmedewerker*. Een samenwerking tussen Landschapsbeheer Flevoland, Zoogdierverseniging en Tauw bv. Landschapsbeheer Flevoland, Lelystad.
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (2004) *501 Algemene Maatregel van Bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen*. Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden.

Soortinformatie: - www.zoogdierverseniging.nl

Waarnemingen: - www.waarneming.nl

- www.telmee.nl

- ndff-ecogrid.nl